

לוא כ"ו

בטל מלא חסד אהרן

ג' ס' ז'

וידבר משה אל ראשי המטות וגו' [ל ב]. מה שפרשת נדרים לא הוזכר כמו בשאר מצות אשר צוה תחלה ה' למשה שיאמר לישראל, רק שיהיו זה מדבור משה לישראל כדאמר להו זה. נראה דהוא להראות שהוא ציווי בהכרח שא"א בלא זה, שכל אחד צריך להבין שאסור למחל הדבור שניתן רק לאדם בר דעת ושיש לו גשמה, ואין לחלל דבר זה, שלא ניתן לו הדבור להרע בו. והוא כדבארתי [דברים יט יט] בדטעם שעדים וזממין חייבין אף כששגגו ולא ידעו שאסור דהא א"צ התראה, וכדאימא בפ"כ מעדות ה"ד, ואין לעדים שגגה, שהוא מטעם דאף שלא ידע שנאמר האיסור להעיד שקר בתורה, הרי יש לו לידע זה בעצם שאסור להעיד שקר.

2) ש"ק

רש"י ל (כ-ג) וידבר משה אל ראשי המטות, ושאלתי באניוב' בכרך לושרון, לפי הפשט היכן מצינו שום פרשה שמתחלת כן, שלא נאמר למעלה וידבר ה' אל משה לאמר איש כי ידר וגו', והיאך מתחלת הפרשה בדיבורו של משה שאין מפורש לו מפי הגבורה. וזו תשובתי: למעלה כתיב אלה תעשו לה' במועדיכם לבד מנדרים ונדרתיכם (לעיל כט לט), שאתם צריכין להביא באחד משלוש רגלים משום כל האחר כמפורש ו מחו בצדפה.

במסכת ראש השנה. הלך משה ודיבר אל ראשי המטות, שהם שופטים, להורות לישראל הלכות נדרים, ואמר להם: הקב"ה צוה לי שיקריבו נדריהם ונדבותם ברגל פן יאחרו נדריהם, לפיכך איש כי ידר נדר לה', קרבן, או השבע שבועה לענות נפשו לאסור אסרי, לא יחל דברו, מוסב על הנדר, כלומר לא יאחר את נדרו עד לאחר הרגלים כמו שצוה הקב"ה, שכן פירוש לא יחל כמו ויחל עד בוש (שופטים ג כה), ויחל עוד שבעת ימים (בראשית ח י), יחל ישראל אל ה' (תהלים קל

3) ח"א

4) מ"א

מצוה המיושית שלטונו כשנזכר על עיר לנתיח לחת מן הרומות בני מזר שלם ירלו לנרות יהיה להם דרך לגוס משם כי צוה ללמוד להסגרה בחמלה אפילו "עם חויביו בעת המלחמה וכו' עוד תקנו שפסח להם פסח שיברחו ולא יחזקו לקראתו ש"י (מסות 6) ויגלו על מדין כאשר לוח י"י חת משה ורשו כספרי הקיפיה מסלס רומותיה ר' נתן מומר מן להם רוח רביעית שיברחו. ומין זו מלות שטע במדין אבל היו מלוה לדורות ככל מלחמת הקשות. וכן כמכ הכר כמזכרו הגדול בהלכות מלכים ומלחמותיהם (ש"י י"ז):

לא, ו יוצבאו על מדין כאשר צוה ה' את משה. הרמב"ן בספר המצוות מנה מצות עשה הך דריש בספרי "כאשר צוה ה' את משה" שלא הקיפו אותה מדי רוחותיה. וטעם פלוגתתם.

וכשרים, ומסרו נפשם על הדבר. ר' נתן אומר: אחרים מסרום איש פלוני כשר — יצא (איש פלוני צדיק — יצא למלחמה). ואח"כ איתא "ויצבאו על מדין" — הקיפה מדי רוחותיה [פירוש, דלטעמיה אויל, דמסרו נפשם על הדבר והלכו במסירות נפש, לכן לא חששו לשום תחבולת מלחמה נימוסית]. ר' נתן אמר: נתן להם רוח רביעית כדי שיברחו [פירוש, דלטעמיה אויל, דהם לא רצו להלך, רק בעל כרחם נמסרו מאחרים, ואם כן לא רצו למסור נפשם ולהקיפם מדי רוחותיה]. וראיתי בספר המצוות להרמב"ן שהגירסא היתה לפניו "נתן להם רוח רביעית" לכן דריש זה למצוה. אבל גירסתנו "נתן" מתוור יותר, יעויין שם. וראה במלכים"ב, טו, טז: "או יכה מנחם את תפסח

דהרמב"ן סובר דכמו דהיה מצוה לבקש לשלום, כן היא מצוה לחוס על נפשם ולהניח להם איזה צד להציל נפשם, ולהניח צד אחד פנוי להיות להם מקום לברוח. אבל הרמב"ם סובר דהוא אופן מאופני המלחמה, היינו למוד בחוקות המלחמה, שאם יקיפו אותם מכל צד, וכהתיאשם בחייהם כי יפלו ביד צר, יעמדו על נפשם בכל שאריות כוחם ויוכלו לעשות חיל, כאשר ידוע בקורות העתים, שכמה פעמים בא מגודל היאוש הנצוח הגדול, לא כן אם יהיה להם אופן להציל את נפשם, או לא ישליכו את נפשם מרחוק, ויברחו. ואם כן אין זה שייך למצוה ולעניות דעתי נראה כהרמב"ם, דבזה אתי שפיר בספרי (לפסוק ה) "וימסרו מאלפי ישראל": מגיד הכתוב שהיו בני אדם צדיקים

התורה מצרפת ומזככת את נפש האדם

"ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הבאים למלחמה, זאת חוקת התורה וגו' (לא, כא)

ידוע שבכח האש לטהר ולהכשיר את הכלי שנבלע בו איסור. אפילו בליעה שאין מועילה לה הגעלה במים רותחים, ליבון באש מועיל לה. גם התורה שנאמר עליה "הלא כה דברי כאש נאום ה'" יש בכוחה להסיר מנפש האדם את כוחות הטומאה הבלועים בה. וזה מה שאמר התנא: "ומכשרתו להיות צדיק וכו'" (אבות פרק ו) — ממש כמו הכשרת כלים.

רעיון זה, אומר ה"חפץ חיים" בהקדמתו לספר "ליקוטי הלכות", רמזו גם בפסוקי הפרשה של הגעלת כלים. נאמר כאן: "וזאת חוקת התורה אשר צוה ה' את משה, אך את הזהב וגו' דבר אשר יבוא באש תעבירו באש וטהר, אך במי נידה יתחטא". והדברים צריכים ביאור: הרי פרשת הגעלה היא דבר שהשכל מחייבו. הכל מבינים ש"כבולעו כן פולטו", אם הבליעה אינה חזקה כל כך, כגון שנבלע על ידי הרתחה, די בהגעלה ברותחין, וכאשר הבליעה היא על ידי האש, יש צורך בהכשרה הנעשית על ידי האש דוקא. מדוע, אם כן, נקרא הענין בפסוק בשם חוקה?

5)

ה' ח' ט' י' כ' ל' מ' נ' ס' ז' ח' ט'

1)

על פי האמור יש לומר שהתורה באה לרמוז לנו כאן על הענין הנוסף שבפרשה זו –
 ה"הגעלה" הנעשית על ידי התורה. התורה דומה למקוה מים המטהר את הטומאה
 המרחפת על נפש האדם מבחוץ, ואפילו הרבה אשמה ונטמאו כל אברי נפשו מבפנים
 ומבחוץ, עליו להרבות בעסק התורה שנמשלה לאש, וזה יועיל לו להכשיר את נפשו ולפלוט
 ממנה את כל כוחות הטומאה המובלעים בה. וכדאיתא במדרש תנחומא, אם חטא אדם
 ונתחייב מיתה לשמים מה יעשה ויחיה – אם למוד לשנות פרק אחד – ישנה שני פרקים;
 ואם דף אחד – ישנה שני דפין. [ברם אין זה אלא לאחר ששב מדרכו הרעה; שאם לא שב,
 הרי הוא כטובל ושרץ בידו. כמו שלא מועילה הגעלה קודם שהסירו הלכלוך שבעין].
 לכן, כאשר בא אלעזר הכהן לומר לישראל פרשת הגעלה הקדים ואמר "זאת חוקת
 התורה". כלומר, כל הפרשה הזו רומזת להגעלה הנעשית על ידי התורה, שלעתים מועילה

6

ל' לאדם כמו מקוה מים, ולעתים כמו הכשר על ידי האש. הכל תלוי במידת הדבקות האדם
 בתורה.

7

ב, א ומקנה רב היה לפני ראובן.
 נראה סמיכות הפרשה, דהא אין יצוה השי"ת
 שילכו י"ד שנים בלא נשיהם, ויהיו נשיהם

במבצרים בעבר הירדן, הלא ביוצאי צבא כתוב
 (דברים כג, י) "ונשמרת מכל דבר רע" –
 יעויין ספרי. אך בנינו שראו שלא נפקד איש
 – לעבירה, ראו כי אנשי צבא ישראל שבאותו
 דור כשרים היו ראויים לכבוש יצרים.

8

ומקנה רב הי' לבני ראובן ולבני גד עצום מאד וכו' (7:בא)

1 מצאתי דבר קצת מוזר ב"משך חכמה" דרצה לכאר סמיכות הפרשיות
 של בני גד ובני ראובן עם הקודם לה במלחת מדין, ופירש דאיך יתכן דיצוה
 משה שילכו בני גד למלחמה וכיבוש י"ד שנים בלא נשיהם, אלא דכיון שראה
 דבמלחמת מדין לא נפקד איש לעבירה, א"כ מוכח דבני אותו הדור כשרים
 הם וראויין לכבוש הארץ. וגאון כמוהו יכול לומר דברים כאלו. אבל לנו
 אפשר לומר בדרך אחרת להבין סמיכות הפרשיות, ונתחיל בספור המפורסם
 על ה"שפת אמת" בהיותו צעיר למד עם חברו בלילה, ונסתככו בסוגיא חמורה
 עד שעבר יותר מחצי הלילה ואז הלכו לנוח קצת, ובבקר קם מאוחר קצת
 למנין בביהכ"ס ולאחר שגמרו התפלה קראו הרי"ם זקנו והטיף לו דברים
 קשים כגידין למה באה מאוחר לתפלה, והשפ"א עומד ושוחק ומקבל דברי
 הוכחה מזקנו. לאחר שנפרד טען עליו חברו למה לא אמרת לזקנך שאמנם
 היית לומד רוב הלילה, וענה לו השפ"א דגם בני גד ובני ראובן היו יכולים
 לתרץ עצמם נגד טענת משה רבינו ומי' שתקו עד דגמר דבריו החריפים
 עליהם, ע"כ דברי הספור.

אבל נראה דטמון כזה לקח גדול, דבאמת אין להבין למה הרבה עליהם
 14 בכ"כ הרבה דברים קשים כלענה, כאלו להשוותם לדור המרגלים וכדומה
 דברים שלכאורה הם כהפרזה, לאנשים המוכנים להשתתף במלחמה, אלא
 דנראה דמשה רבינו הבין מעצמו דבני גד וראובן מוכנים להחליץ חושים
 ולהשתתף עם אחיהם בכבוש הארץ, אלא דחשב דבעבור זמן מסויים יעבור
 גם התלהבותם ויתקררו מהחלטתם הנחושה, מתוך כמה וכמה אמתלאות
 11 ועיכובים שונים, וע"י מה שצעק להם 'אחיהכם יבואו למלחמה ואתם תשבו
 פה', חזר לתוך לבם אותו העוז והמרץ שבאמת הלכו ולא חזרו עד התנחל
 הארץ לאחר כבוש וחלוקה, נמצא דדיבוריו הועילו להמריצם ולהחדיר
 במודעתם ובלבם רושם עז למשך כל הזמן שא"א לחשוב אחרת (ובזה הדבר
 הצליח גם הרי"ם, ע"י דבריו החריפים, עם נכדו השפ"א). ולפ"ז י"ל, דגם
 במלחמת מדין מצאנו דחזרו ההולכים למלחמה וקצף עליהם משה וצעק 'חיייתם
 כל נקיבה הן היו לבני ישראל בדבר בלעם וכו' וברוגו גדול טען עליהם
 דאיך אפשרות שלא הרגו את הנשים האשמים בחטא בעל פעור, והיינו משום
 דאנשי המלחמה לא הי' בהם כ"כ תוקף השנאה כדי לאבד גם הנשים וגם
 הטרף, וע"י הכעס של משה הכניס בהם ההרגש של גדול המחטיא יותר
 מההורגו, ואז ע"י תוקף השנאה שחדיר משה ללבם היו בכחם אח"כ גם
 לאבד הנשים והטרף כדבעי – נמצא דיש כאן סמיכות דברים השייכים להדדית.

2

לג, א) ואלה מסעי וגר. מהו הצורך לפרט שמות מ"ב מסעות? יכול האדם ללמוד הרבה מכשלונותיו שעל ידיהן עומד על כוחו נפשו, ובמה עלול לטעות ולסור מדרך הישר, וכיצד להיזהר ולשמור נפשו שלא יכשל, אמנם אין אדם או צבור, וכן אומה רוצה לזכור את פגמיהם ועיוותם, ולאחר זמן דרכם ליפות ולסלף את המאורעות, להדגיש את הטוב שעשו, ולהשליח את הרע, ובה נאבדו ונשכחו את לקח הטוב והתוכחה שיש ללמוד מהם ולהזהיר לדור הבא שישמרו מהם.

8'14'10
(9)

6 ולפיכך ציוה השי"ת למשה רבינו ע"ה לכתוב את שמות מ"ב המסעות, והשמות אינם שמות המקומות, אלא ע"ש המאורעות, ע"י בתיב"ע ובכו"ה, ועל זה הזהירם ה' שלא ישכחו את המאורעות, הן המסע ממרה והן המסע ממחרה.

ועוד לימדנו התורה שחינוך תורני קיבלו במדבר, ולפיכך המסעות שהן במדבר חשובים מאד, שדרך החינוך הוא דוקא במקום שאין בו תערובת של נימוסי והשקפות חזקות הגויים.

11 ועוד לימדנו שכשאנו נמצאים במדבר הגויים, בגלות, נדע שאין זה מקומונו אלא מסע מתחנה לחתנה עד שנוכח שיבאנו ה' לארצנו הקדושה כמו שאמר משה רבינו ע"ה כי אחם עוברים את הירדן ובאחם אל הארץ כנען וכו'.

רד"י שופטים הלכות מלכים ומלחמות פ"ה כסף משנה

ה וכן מ"ע לאבד זכר עמלק וכו'. גם זה מוטל כמנוח, ולא ידענו מי שכתב וסגמ"י שאין מילה זו טיבית עד ימות המשיח, ופרטת שמואל וסאל הייא סינטיס, וסיפרי אמרו אור סתהא סנהא ספרי: ו כל הארצות שכובשין וכו'. אפסא בירושלמי (חלפ ס"ג ה"ג) ולא ידענו נכמה דוכחי (נמן מ: ותי) כיצד יתיר לא סמיא כיצד (סדרי) מחמת ס"ה ה"א: ו"ח ומותר לשבחן בכל העולם וכו'. וז"ל על מה סמתי לטובן במלכים. ויש מי שכתב (ספס סגמ"י) שלא לקרס טורס אלף בדרך הזה לעומר מל"א למלכים אלף משאר ארצות מותר ע"כ, ואין זה קטע משפיק דהא קלף דלף

(10)

ה וכן מצות עשה לאבד זרע [ח] עמלק שני תמחה את זכר עמלק. ומצות עשה לזכור תמיד מעשיו הרעים ואריכותו, כדי לעודר איכותו, שני זכור את אשר עשה לך עמלק, מפי השמיעה למדו זכור בפה לא תשכח בלב, שאסור לשכוח איכותו ושגאתו: ו כל הארצות שכובשין ישראל במלך על פי בית דין, הרי זה כבוש רבים והרי היא כארץ ישראל שכבש יהושע לכל דבר, והוא ייבדשו אותה אתו כבוש כל ארץ ישראל האמורה בתורה: ו ומותר לשבחן בכל העולם חוץ מארץ מצרים [ט]. מן הים הגדול המערבי ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה כנגד ארץ כוש וכנגד המדבר, הכל אסור להתישב בה: ובשלשה

משוב בדרך הזה עוד נחל אלף סין קלף דכחי לא מוקיפו לרשות עד עד טולס מתי סילא למימר, ויש ליתן טעם שלא לקרס טורס אלף לרד לגור עם ונשחקע, כדלילא בירושלמי (ספס ס"ג ה"ג) כיצד לא אהה חזר אלף אהה חזר למחנה ולמקומות, ונכתיב ספרי, וכל היורדים חמלה לא יירדו להשחקע אלף למחנה, ונכתיב דלמר כן נשחקע חן, מן לר אלף השוקל לסגמל ונשכ. עורף ספסול ומשעט סריוס במונות כבול סמקומות לא מקלו ללסור זה וכן מקום סתמל מן דרטי סמל אסור להתישב בה אלף שמוקף סלון משמע דלילא ליסור לאו סמל ואין לוקין על לאו זה וכו' משום שאין בו מעשה, ואסור סהרלסויס היו סרטיס כלער סמנו, וכל סמל ספס לבישו סהרי נשחקע בתריס, ויש טמר דלעוס היה על פי סגמלס ספס דוקל למר וספרי, וס סג מסיבס סם סן מונה למר ספס ולמנה ונכתיב עם קיפס וכו' סלי גומל מותר וסכ ספרי בירושלמי: ויראה לי וכו', והכי משמע מהירושלמי סממתי למעלה:

כא לר

מקומות הנהירה תורה שלא לשבח למצרים, לא חוספון לשבח בדרך הזה עוד, לא חוספין עוד לראותה, לא חוספין לראותם עוד עד עולם, ואלכסנוריא בכלל האיסור: ו מותר לחזור לארץ מצרים [ט] לסחורה ולפרקמטיא, ולכבוש ארצות אחרות, ואין אסור אלא להשתקע עם, ואין לוקין על לאו זה שבעת הכניסה מותר הוא, ואם יחשב לישב ולהשתקע אין בו מעשה: ויראה לי ושאם כבש מלך ישראל ארץ מצרים על פי בית דין, שהיא מותרת, ולא הנהירה תורה אלא לשבח לה יחידים, או לשבח בה ותיא ביד גוים מפני שמעשיה מקולקלין יותר מכל הארצות, שני כמעשה ארץ מצרים וכו'.

וכי כרס סמנו סלף ספס (ט)

ו"יכתב משה את מוצאייהם למסעייהם... ואלה מסעייהם למוצאייהם". התחיל ב"מוצאייהם למסעייהם" וסיים ב"מסעייהם למוצאייהם".

(11)

[זה ספר — תולדת אדם". והאדם בעצמו הוא הכותב בספר את כל תולדותיו, ביודעים ובלא יודעים, אבל הוא כותב, ויתפתח את ספר הזכרונות ומאליו יקרא וחותם יד כל אדם בו". הפנקס פתוח והיד בותבת". ומכיון שמקורה ושרשה של נשמת האדם הוא גבוה מאד נעלה, מקום מוצאה הוא חלק אלוך ממעל ממש, נשמה שנתת בי טהורה היא, אתה בראתה" וכו' עד ש"נפחתה בי", הרי הוא רושם בספר את כל המסעות שהוא נוסע ממקום המוצא של נשמתו עד כל החנה ותחנה בדרך נסיעתו, הלוך ונסוע, הלוך ונסוע. ו"יכתב משה" ו"אתפשטותא דמשה בכל דרא", ובספר ה"תניא" כתוב, "שגם בכל איש ואיש יש ניצוץ של משה רבנו" ו"את מוצאייהם למסעייהם". כל אדם מישראל כותב ורושם מן המוצא אל המסעות.

ספרי וספרי

(3)

אבל המטרה הסופית היא, לא שכך ילך ויסע עד שיתדרדר למטה. בהתדרדרות כזאת אפשר להגיע לעמקי שאול. אלא הבונוה היא "ירידה צורך עליה". לרדת למטה — ולהעלות ולהתעלות, לרומם ולהתרומם. לברר את כל העולם הזה על ידי קיום התורה והמצוות, שנקבעו בכל הדברים הגשמיים שבעולם, ועל ידי כך הוא משפר אותם ומשתפר בעצמו. המעשים הטובים, שהאדם מקיים בימי חלדו עלי אדמות, הם שמעלים ומבררים גם את העולם וגם אותו בעצמו. "ואלה מסעיהם למוצאיהם". מן המסעות המרובות שבעולם יתרומם שוב למקור מוצאו.

pe (12)

וכשם שכך הוא הדבר בכל יחיד ויחיד בפרט, כן הוא בעם ישראל בכללו. מקור המוצא שלנו — ארץ ישראל. ומפני חטאינו גלינו משם, וכתבנו ספרי חיים גדול "ממוצאיהם למסעיהם". מסעות רבות: "ויתקלכו מגוי אל גוי מממלכה אל גוי אחר". אבל תכלית הכוונה היא לשוב אל "ואלה מסעיהם למוצאיהם" מן המסעות בגלות אל המקור והמוצא, אל ארץ ישראל.

כתב בעבודת ישראל פ' מסעי ז"ל, והנה פרשה הזאת נקראת תמיד בין המצרים שהם נחשבים כ"א יום, כמו שפירש רש"י וכ"א יום וכ"א לילות הם מ"ב, כנגד מ"ב מסעות שצריך לעבור בין המצרים בכמה מסעות לתקן הכל ולעבוד את ה'. הגם שהזמן גרמא להיות עצב ונאנח על חורבן בית ה', עכ"ז יש לחזק את עצמו ולטהר לבבו ולעבוד ה' בתורה ותפלה בשמחה, בפרט בשעת אמירת שירות ותשבחות. ולהבין זה על פי משל ומליצה, מדרך מלך כשר ודם שיש לו כל מיני טוב ומיני שמחה וגם מנגנים בתוף ומחול וכינור ועוגב,

(13)
ע"כ
ת"כ

וכודאי כאשר טוב לב המלך והוא שרוי בשמחה אין מן הצורך לו אל המשוררים והמנעימים בקולי קולות כי בלאו הכי יש לו שמחת לב. אכן כאשר לפעמים בא עת עצב ויגון ממקרה אשר קרהו, אז יקראו הפורטים על נבל לשירם ולזמרם לשמח לבבו ולהצהיל פנים. וכן הנמשל ודוגמא כביכול אל קדושתו ית', שבוודאי משרתיו ברקיע מנעימים לו ומקלסים שמו, רק בזמן שבית המקדש חרב יש עצב כתבי בראי, אז צריכים מי אשר ה' בלבו להתחזק ולכנוס אל בתי גואי ולהפשיט עצמו מכל מיני עצבות ולשמח כבוד המלך ולומר לפניו אתה מלכנו מעולם וגם עכשיו ותמלוך לעולם ועד והכל כאין נגדך, ועלו מושיעים בהר ציון ויאתיו כל לעבדך ויתנו לך כתר מלכות.

וכבר הקדים לנו אדמו"ר ז"ל (המגיד ממזריטש) רמז בפסוק (איכה א, ג) כל רודפיה השיגוה בין המצרים, דהיינו כל מי שרודף להמליך את הבורא יוכל להשיג יותר דוקא בימים אלו בין המצרים. למשל כי כשהשר יושב בביתו או אימתו מוטלת אשר לא כל איש ואיש יכול לבא פנימה, מה שאין כן אם השר עובר בשוקים וברחובות חוץ לפלטרין שלו אז הוא קרוב לכל קוראיו ויאזין שועת כל הקוראים בשמו. וכן הנמשל לדעת כי בזמן הזה כי כציפור נודדת מקנה וגוי (משלי כז, ח), לכן הרשות נתונה לכל אדם להתקרב אל מלכו של עולם והוא עונה אליהם עכ"ל.

ועיקר הענין להתחזק ולאמץ את לבבו בעתים הללו לבלתי יפול ברשת ההתרשלות מעבוד ה' חלילה, ואפילו בתשעה באב שהוא חושך למראה עין, הגם שיש לבכות במר נפש על כל אשר מצאתנו ביום ההוא, מכל מקום יש לשמח לב המלך בשמחה העתידה שבו יולד מנחם ויגאלנו במהרה וישמח ה' במעשיו והיתה לו המלוכה

(4)